

Summary

The process of the transformations of native Pentecostal religion centers are under consideration. The author aims to prove that the integration tendencies in environment of Pentecostal caused the centralization in their structure and caused the establishment in native religion range.

В. М. Васильчук

САМООРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМУВАННЯ НІМЕЦЬКОГО ЕТНОСУ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ (1990–1996 рр.)

Протягом першої половини 90-х років в Україні були сформовані основні політико-правові підвалини державного курсу у сфері міжнаціональних відносин. Етнонаціональна політика країни поставила за мету обернути багатонаціональний склад суспільства з потенційного джерела суперечностей та конфліктів в опору й силу української державності, відродження й розвитку всіх етнічних спільнот України.

Незважаючи на те що питання етнонаціональних відносин стали предметом посиленої уваги істориків та інших суспільствознавчих наук, проблеми етнічної ідентичності німців залишаються недостатньо дослідженими. Фактологічний матеріал 90-х років використовується дослідниками частково, при опрацюванні теоретичних засад етногенезу, державної політики у сфері національних відносин, з'ясуванні ставлення етнічних неукраїнців до відновлення державної незалежності України тощо. Разом із тим, менше аналізуються процеси створення самоорганізаційних формувань, структурування основ громадського життя. У наукових розвідках В. Зінича, Б. Крижанівського, Д. Прейгера [1] розглядалися питання переселення німців на територію України в кінці 80-х – 90-ті роки ХХ ст., їх працевлаштування в окремих галузях господарства. У поданій розвідці автор має на меті дослідити перші кроки німецькомовної громади України зі створення організованих за етнічним принципом недержавних формувань на теренах нашої країни.

Першою потужною громадською організацією німців України стало об'єднання “Відергебурт”, яке виникло восени 1989 р. у результаті відокремлення від всесоюзної організації з такою ж назвою. Організаційне оформлення його відбулося на установчій конференції, яка проходила в Києві 15–16 вересня 1989 р. за участю близько 70 делегатів, що представляли різні регіональні товариства. Після всеукраїнської відбулися установчі конференції у регіонах. Перші німецькі товариства утворилися на Київщині, Івано-Франківщині, в Одесі, Криму, Миколаєві, Львові, Херсоні, Сумах, Луганську, Харкові, Чернігові, на Волині. Вони проходили реєстрацію в місцевих органах юстиції, вирішували питання матеріального облаштування своїх осередків (приміщення, персонал, оргтехніка тощо) [2]. У березні 1990 р. Міністерство юстиції України зареєструвало статут Українського громадсько-політичного й культурно-освітнього товариства німців “Відродження”, а Кабінет Міністрів прийняв окрему постанову. Це був єдиний випадок у практиці створення громадських організацій, коли вона реєструвалася спеціальним урядовим актом.

Після організаційного оформлення товариство німців “Відергебурт” почало шукати шляхи до співпраці з новою державною владою, водночас удосконалюючи форми й методи власної діяльності. Вищі органи влади в цілому позитивно ставилися до дій німецьких громадських організацій. Президент Л. Кравчук першим із лідерів незалежних держав, що виникли на теренах СРСР, відкрито заявив про готовність України задовольнити законні вимоги німців, які проживають на її території [3].

На переконання німецьких істориків, протягом 1988–1996 рр. у ставленні української влади до етнічних німців простежувались три фази: перша охоплювала 1988–1991 рр. і характеризувалася обставинами, коли влада й громадськість демонстрували співчутливо-доброзичливе ставлення, не дозволяли випадів проти прагнення німців до реабілітації; друга фаза (1992–1993 рр.) – активно-позитивного ставлення з боку держави; третя (1994–1996 рр.) – ставлення пасивно-негативне або “нульове” [4]. Слід зауважити, що з кінця 1993 р., коли в Україні різко загострилася соціально-економічна ситуація, увага до етнічних проблем почала згасати. Активізувалася вона лише у 1996 р. з прийняттям Конституції України.

Всеукраїнське товариство німців “Відергебурт”, крім співпраці з органами державної влади, займалося також налагодженням роботи своїх регіональних організацій та структурних підрозділів, зокрема Ради голів. Як робочий орган вона скликала лідерів обласних осередків і періодично збиралася в Києві. Досвід її роботи протягом 1991–1996 рр. свідчить, що Рада стала активним, ефективно діючим органом. Коло питань, що виносилися на розгляд, було різноманітним і стосувалося як поточних, так і стратегічних завдань [5].

Мережа регіональних товариств “Відергебурт” остаточно сформувалася лише у другій половині 90-х років. Процес створення осередків часто гальмувався через фінансові труднощі, бюрократичну тяганину під час реєстрації, брак організаційного досвіду та відсутність активних, ініціативних лідерів. Траплялися випадки, коли комунальні служби відмовляли німецьким товариствам у наданні приміщень.

Організаційні можливості регіональних осередків “Відергебурт”, як і основні результати їхньої діяльності, були потенційно різними. Найбільш потужні організації сформувалися на Одещині, Київщині, у Запоріжжі, Дніпропетровську.

Досить насиченою, різноплановою й результативною була діяльність німецького товариства Києва та області. Його організаційна структура, затверджена на звітно-виборчих зборах 6 травня 1995 р., мала такий вигляд: загальні збори, що обирали Раду товариства, яка координувала проекти, пропозиції, розробляла план роботи; Контрольну комісію. Були створені центр “Wiederstrahl” – “Відерштраль” і фонд “Kinderstimmen” – “Кіндерштіммен”. До складу Ради входили голова, відповідальний секретар-референт та референти з різних проблем.

На середину 90-х років у лідерів німецького громадсько-політичного руху, керівників “Відергебурт” визріло переконання у необхідності створення вищого керівного органу (на зразок Фолькстагу у німців Росії або Меджлису татар в Україні), який би міг розв’язувати проблеми етнотеншини на державному рівні. Один із найвагоміших аргументів на користь цієї ідеї полягав у тому, що “Відергебурт” залишався виразником позиції лише своїх членів і не міг виступати від імені всіх німців України. Протягом 1995 р. керівництво “Відергебурт” обговорювало в регіонах ідею скликання з’їзду, а також готувало пропозиції до вищих органів державної влади. Підготовка до з’їзду помітно активізувалася, коли головою товариства став Г. Гроут – лідер німецького національного руху 70–80-х років, який до того часу очолював Товариство німців республік колишнього СРСР.

Органи державної влади: Міністерства юстиції, фінансів, національної політики погодилися з представленими пропозиціями, які передбачали підтримку та сприяння місцевої влади, спільних із ними дій. У регіони було направлено спеціально розроблене Положення про вибори делегатів на I з’їзд німців України, відповідно до якого право брати участь в окремих виборах мали особи німецького походження, які досягли 18-річного віку і проживали на території України; передбачався порядок формування виборчих округів, списків виборців, висунення й реєстрації кандидатів у делегати та механізм підведення самих виборів [6].

Значну роль у підготовці з’їзду відігравало товариство “Відергебурт”, яке основним своїм завданням вбачало те, аби привернути якомога більшу увагу до з’їзду німців України, які не були делегатами і не входили до інших громадських структур, інакше кажучи – політично пасивних громадян. Саме на це було спрямоване Звернення до німецького населення [7]. До популяризації ідеї з’їзду долучались і керівники німецьких громадських організацій різних рівнів, які виступали на мітингах, по радіо, телебаченню, розповсюджували відозви, давали інтерв’ю засобам масової інформації. Рупором передз’їздівських акцій стала газета “Deutscher Німецький Канал”, на сторінках якої публікувалися проекти рішень, документи з питань підготовки з’їзду тощо [8]. У ході проведення широкомасштабної демократичної передвиборчої кампанії на арені етнонаціонального руху з’явилося чимало нових лідерів, які керувалися патріотичним устремлінням допомогти своїм співгромадянам налагодити гідне життя. Під час підготовки до з’їзду у “Відергебурт” сформувалися нові регіональні осередки в Рівному, Вінниці, Кіровограді, Лисичанську, Білій Церкві [9].

Отже, протягом 1991–1996 рр. в незалежній Українській державі були створені необхідні передумови для вирішення назрілих етнонаціональних проблем та згуртування багатоетнічного суспільства навколо ідеї розбудови молодшої демократичної держави. За цих обставин німцям України, по суті, із чистого аркуша довелося розпочинати процес свого національного відродження та шукати нові ефективні форми самоорганізації. У першій половині 90-х років цю функцію виконувало об’єднання “Відергебурт”, якому вдалося провести велику плідну роботу, спрямовану на вирішення багатьох проблем. Фактично це була єдина громадська організація, яка реально піклувалася про долю німців України і виступала ініціатором створення в їхніх інтересах нових, активніших представницьких органів. Спектр проблем, які розв’язувалися незалежною Українською державою у цій сфері, дозволяє говорити про характер і спрямованість її національної політики в цілому відповідно до нових історичних умов, у яких жило й діяло українське суспільство протягом останнього десятиріччя ХХ століття.

Джерела та література

1. Крижанівський Б., Прейгер Д. Heimkehr – повернення на Батьківщину // Вісник Академії наук України. – 1992. – № 12; Зінич В. Проблеми депортованих народів. Повернення німців в Україну // Український географічний журнал. – 1998. – № 4.
2. Мала енциклопедія етнодержавознавства / За ред. Ю. Римаренка. – К., 1996.
3. Поточний архів ВТН “Відергебурт”. 1989 // Установча конференція Товариства.
4. История российских немцев в документах (1763–1992 гг.) Составители Ауман В.А., Чеботарёва В.Г. – М., 1993.
5. Концепція Програми етносоціального відродження і розвитку німецької меншини в Україні. Преамбула // Deutscher Німецький Канал. – 1996. – Листопад. – № 44/45.
6. Поточний архів ВТН “Відергебурт”. 1996 // Документи оргкомітету з підготовки I з’їзду німців України. 1996.
7. Положення про вибори делегатів на I з’їзд німців України // Deutscher Німецький Канал. – 1996. – Червень. – № 7.
8. Deutscher Німецький Канал. – 1996. – Червень. – № 8.
9. Там само. – 1996. – Жовтень. – № 10.

Summary

In given article the author makes an attempt to analyse first steps of German ethnos of Ukraine on national not state formations creation on the territory of this country. The conclusion, that this problem is done, without taking into account empirical material, is still insufficiently studied in a native historiography.

В. В. Мороко

ДРУКОВАНІ ОРГАНИ В ДІЯЛЬНОСТІ ЛІВИХ ТА ЛІВОЦЕНТРИСТСЬКИХ ПАРТІЙ УКРАЇНИ

Питання донесення своїх поглядів до виборців та постійний взаємозв'язок з низовими ланками традиційно вирішується партійними організаціями через власні друковані органи. Газета в атрибутивному ряді стоїть на одному щаблі поруч з прапором, емблемою, партквитком. Показовим є той факт, що, наприклад, СПУ в перших же рішеннях ще в 1992 р. поруч з рекомендацією членам партії обговорити можливість використання в ролі партійної символіки червоного прапора та поєднання в атрибутиці серпа і молота, проголошувала заснування тижневика – газети “Товариш” [1]. КПУ на об'єднаному Пленумі ЦК і ЦКК 17 липня 1993р. приймає постанову “Про заснування друкованого органу Компартії України”, де, декларуючи створення газети “Комуніст” заявляє, що “...розповсюдження газети одне з найважливіших завдань партійного комітету, кожного комуніста” [2, с.61]. На важливість існування газети для комуністів вказує той факт, що свідоцтво про реєстрацію КПУ, як партія, отримує значно пізніше – 3 жовтня 1993 р. В свою чергу, СДПУ(О), заявивши про власне “створення” в жовтні 1998р., вже з квітня 1999р. видає партійний щотижневик “Наша газета +”

Проте розвиток мас-медіа та вихід на перший план телебачення, радіо, інтернету з високим рівнем їх комунікативних можливостей поступово витісняє з інформаційного поля такий традиційний для партій засіб передачі інформації як друковане слово. Мабуть це і є причиною того факту, що дослідженню партійної преси наука приділяє мало уваги. Якщо і йдеться про ці ЗМІ, то лише в контексті дослідження всього масиву сучасної преси. Окремі аспекти розвитку українських ЗМІ представлено в роботах С.А. Гурьєвої, А.А. Заводського, В.Й. Здоровеги, В.Ф. Іванова, І.В. Крупського, Ю.В. Колісника, В.В. Лизанчука, І.Л. Михайлина, А.З. Москаленка, В.В. Різуна, Н.М. Сидоренко, Ю.Е. Фінклера, А.А. Чічановського, В.І. Шкляра.

Робилися спроби аналізу стану справ в секторі партійних ЗМІ і збоку колег по цеху. Але висновки останніх носили песимістичний характер: „не конкурентноздатна, та й не читає її ніхто, і чорно-білими оцінками достає, і паразитує, як студент на гроші батьків, від виборів до виборів. Одним словом, вчорашній день, рудимент історії на тлі вітчизняної інформативно-американської журналістики” [3].

Зазначимо, що низький рівень популярності партійних видань турбував і керівників політичних об'єднань. Тому чи не кожне з засідань Політбюро СДПУ(О) приймало постанови щодо покращення роботи з “Нашою газетою +”. Виносились догани секретарям обкомів за “...безвідповідальне ставлення до виконання завдань по організації передплати” [4, с.34]. Майже тотожні резолюції приймалися і ЦК КПУ, головним лейтмотивом в яких була вимога до ЦК “...вжити заходів до поліпшення змісту та збільшення обсягу і зростання тиражу” [2, с.146]. Пропонувала своє бачення і СПУ, визначаючи завдання організації на перспективу через “розширення мережі партійних друкованих органів в центрі і на місцях, та взаємодію з іншими засобами масової інформації” [5].

Як бачимо шляхи, вирішення проблеми низького рівня комунікативних можливостей партійних видань пропонувалось вирішувати в трьох напрямках: кадровому, створенню мережі, підвищенню накладів.

Кадрове питання вирішувалось в першу чергу в редакціях газет. В який спосіб це робилося пояснює місце головних редакторів в партійній структурі. Так, Статут КПУ закладає принцип повної підпорядкованості редакторів „Комуніста” ЦК КПУ [2, с.615], в СДПУ(О) керівника „Нашої газети + „ затверджує Політбюро [6, с.22], в СПУ Політрада [7, с.45]. Іншими словами, ні про яку творчість з боку редакційної колегії мова йти не може. Покладені в основу діяльності лівих та лівоцентристських партій принципи демократичного централізму це виключають. Що і обумовило часту зміну головних редакторів. Так, в „Товариш” їх було три – А. Мартинюк (1992-1993 рр.), М. Небога (1993) та А. Черніков (1993-2007 рр.), “Комуністом” в різні часи керувало чотири головні редактори: А. Мартинюк (1993-1997 рр.), В. Мішура (1997-2001рр.), М. Небога (2001-2003 рр.), О. Голуб (2003-2007 рр.) І найбільше редакторів бачила “Наша газета +”. В період з 1999 по 2007 їх було одинадцять – В. Кісаров (1999-2000 рр.), О. Петруня (2000 р.) В. Чорний (2001 р.), К. Рязанов (2001-2002 рр.), О. Сарно (2002 р.), В. Панкєєв (2003-2005 рр.), Ю. Тюрдьйо (2005 р.), І. Васильєв (2005-2006 рр.), знов Ю. Тюрдьйо (2006-2007 рр.), М. Ілларіонов та О. Коломийцева в 2007 р.

Як ми вже зазначали, не лише через часту зміну редакторів “шукали” партії шляхів до сердець виборців та потенційних прихильників. Для лівих та лівоцентристських партій притаманне намагання створити розгалужену мережу місцевих партійних ЗМІ. В різні часи СПУ декларувала існування газет